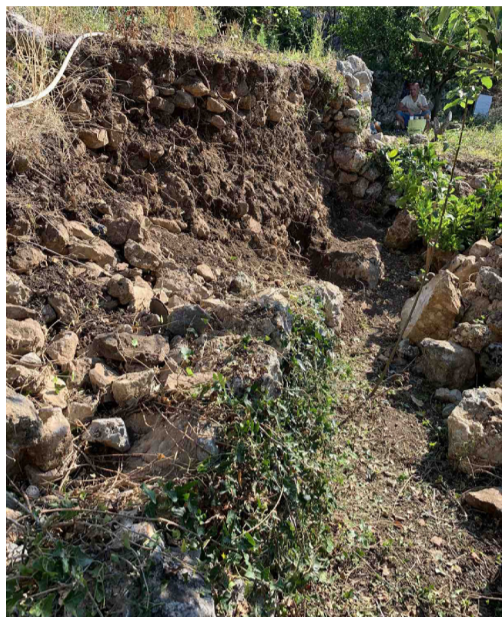

Sretna velika Gospa i sv. Rok

Oću da ti znam, a ne da mi znaš.

ZUBAČKE MEĐE

Ivo Milov Stanišin Vicković

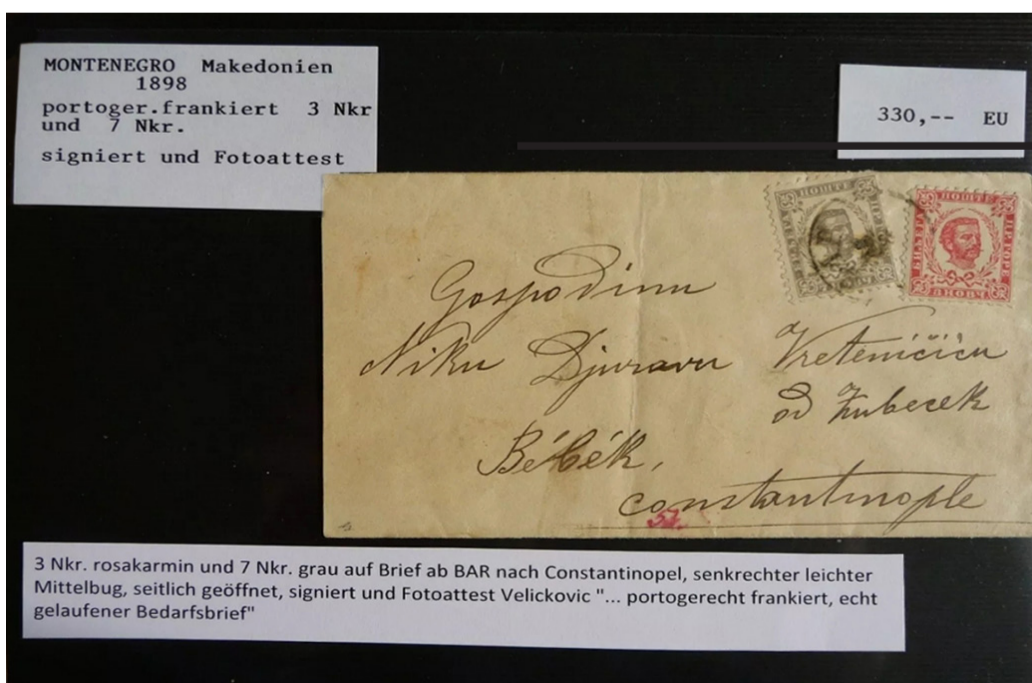
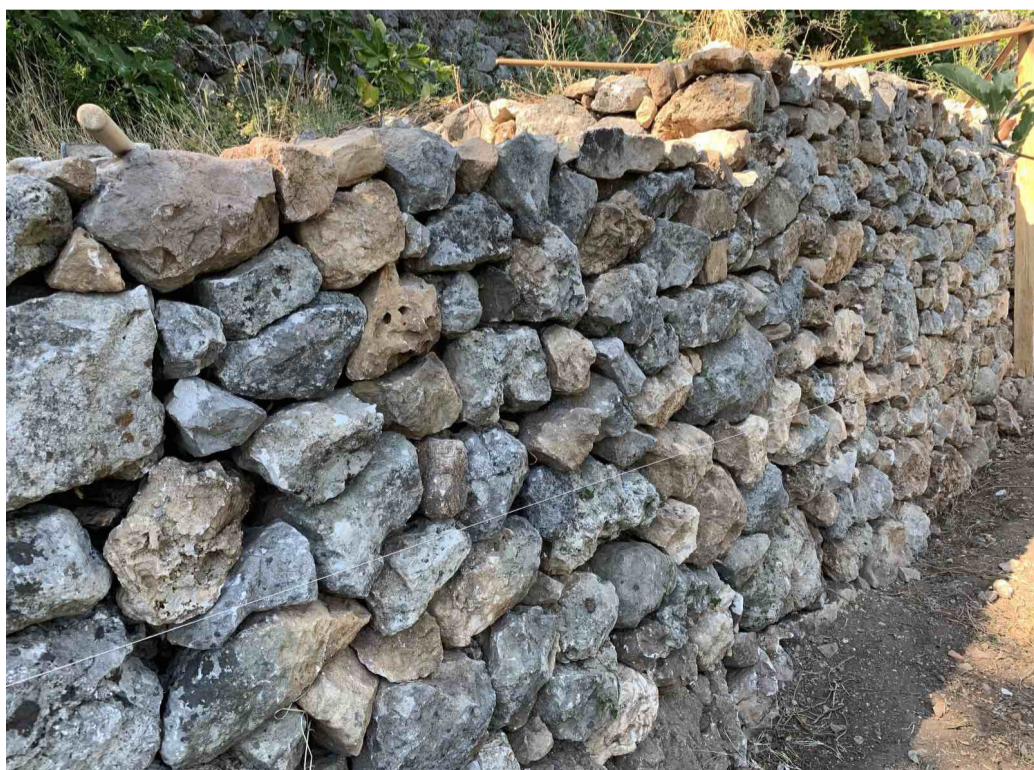
LJETO 2020

Marko Ilin Vukotić

Relja Borisov Ivin

MONTENEGRO Makedonien
1898
portoger. frankiert 3 Nkr
und 7 Nkr.
signiert und Fotoattest

330,-- EU

3 Nkr. rosakarmin und 7 Nkr. grau auf Brief ab BAR nach Constantinopel, senkrechter leichter Mittelbug, seitlich geöffnet, signiert und Fotoattest Velickovic "... portogerecht frankiert, echt gelaufener Bedarfsbrief"

Crnogorske markice, poslato iz Zubaca za Carigrad 1898. god.

U prilogu slijede čestitke za jubilej povodom stotog broja, a među njima smo odabrali samo neke koje nam čine izuzetnu čast jer su ih izrekli ugledni naučnici i intelektualci. Neizmjereno hvala svima!

Poštovani,

boraveći u Vašem prelepom kraju pre nekoliko godina, sasvim slučajno mi je do ruku došao primerak Vašeg zanimljivog časopisa. Ono što je na mene ostavilo poseban utisak su tekstovi napisani na izuzetno upečatljivom i arhaičnom dijalektu lokalnih govora, stare fotografije kao svedoci prohujalih vremena, kao i vrlo zanimljivi tekstovi o događajima i običajima iz mesne crkvene prošlosti.

Izuzetno mi je drago što je Vaše originalno glasilo doživelo svoj stoti broj, na čemu Vam od srca čestitam.

U svetu poljuljanih autoriteta i upitnih prioriteta, pravi je podvig ustrajati u jednoj ovako plemenitoj ideji koja počiva na neprofitnosti, istovremeno čuvajući od zaborava civilizacijske zasade koji, iako naizgled mali, predstavljaju neodvojivi deo integralne kulturne baštine.

Uz želju da nam Vaša mala, ali duboko osobena medijska manufaktura podari još stotinu brojeva u kojem će „novine pratiti starine“, želim Vam puno uspeha u budućem radu i svako dobro.

*Dr Miloš Milenković
Beograd*

Poštovani,

Čestitam izlazak jubilarnog 100. broja Vašeg Časopisa koji predstavlja tezaurus zubačke (barske) ostavštine za budućnost i želim da još dugo slavite postignuća, rasvjetljavate drevne i recentne spomenike i tradicije, te živote ljudi ovoga kraja!

Savo Marković

ZUPCI TIMES 100 JUBILARNI BROJ

Poštovana, vrijedna redakcija časopisa ZUPCI TIMES želim sa osobitim zadovoljstvom da vam čestitam na postignutom uspjehu - 100 broju ZUPCI TIMES-a!

Takođe, iskazujem zadovoljstvo i zahvalnost na istrajnosti u vašoj namjeri, da nas evo po 100 put, u 100-om izdanju raritetnog, kulturološkog glasila na ovim prostorima, darujete "drguljima" našeg zajedničkog materijalnog i nematerijalnog nasljeđa. Narativi prošlosti bogatih kulturnih slojeva koje baštinimo i živimo našli su u ovom svojevrsnom kulturološkom zdenцу nepresušno izvorište autentičnih priča-legendi, mitova, jezika, etno-muzikološkog nasljeđa, igara, vještina, običaja, navika, humora, gastronomije, predrasuda, i svega onog "što je ljudsko i nije nam strano", zarad opstanka, trajanja u izvornom biću, i nezaborava - prenošenja od predaka na potomke, na dolazeće generacije koje trebaju da imaju osvješćen stav i promišljanja o sopstvenom kulturološkom i istorijskom habitusu, o "genius loci" i neodoljivoj magiji "kulturnog pejzaža" predivnog zubačkog toposa. Polazeći i u samom nazivu od teritorijane odrednice, Zupci su polazište za daleko širi narativ i kontekst, jer nam kroz naizgled "mikro" priču zbore i ukazuju na univerzalne, trajne istinske vrijednosti.

Nadam se da ćete nas i nadalje, u budućim izdanjima ZUPCI TIMES-a, radovati osobenim specifičnostima u kojima otkrivamo i pronalazimo sebe.

*Dr Anastazija Miranović
istoričarka umjetnosti i
direktorica Narodnog muzeja
Crne Gore*

Čestitka u povodu 100. broja katkadnika Zupci Times

Koncem lipnja objavljen je jubilarni stoti broj časopisa Zupci Times, povremenika (ili katkadnika, kako ga uredništvo naziva), naizgled skromnoga časopisa koji uređuje Ilija Vukotić. To je mjesno glasilo neobično važno za kulturu i jezik. Zupci kod Bara, naime, jedno su od rijetkih naselja istočno od Boke kotorske koje i danas ima katoličku slavensku većinu. Iliju Vukotića upoznao sam koncem 2018., negdje na koncu dvanaestogodišnjega istraživanja u istočnoj Hercegovini, kad mi se područje zanimanja polako počelo širiti na istok i kad je bilo nužno pronaći nove dijalektološke punktove i odabrati nove ciljeve. Dok ispitanike obično treba opustiti kako bi se dobio neki važan jezični podatak, Ilija ih je otpočetka sam davao i nudio te je na neki način predodredio moja istraživačka usmjerenja. Tako sam se čitajući Zupci Times polako upoznao sa zubačkim govorom i dobro zabavljao, a primajući stalno Ilijine upite o etimologiji pojedinih lokalizama i regionalizama te toponima i antroponima, raspitujući se za mjesne običaje (poput krsne slave koju su imali ili imaju gotovo svi katolici od Vrulje do Bojane) i u meni se polako budila znatiželja i istraživački žar. Ilija ujedno pokazuje kako za očuvanje kulturnoga identiteta nisu nužne svakidašnje jadikovke (država je protiv nas, nemamo novca, nitko nas ne razumije, a mi toliko činimo) i paradno djelovanje nego malo dobre volje, zdrave znatiželje, upornosti i kontakta sa znanstvenicima te štiva koja će čitatelja privući (a ne ga umoriti od dosade). Stoga uredniku, suradnicima i čitateljima s osobitim zadovoljstvom čestitam mali jubilej.

*dr. sc. Domagoj Vidović
voditelj Odjela za onomastiku
i etimologiju Instituta za
hrvatski jezik i jezikoslovlje*

Božo Nika Božova Dumezić, Niko Čobanov i sin Božo Četković

OPŠTINA GRADI

Velji Most na Crni Potok

Most se širi da bi se automobili mogli mimoći.

Dužina nove ploče od 25 m dužine i 20 cm debljine i nekoliko tona armature. Saobraćaj će

biti samo u prekidu onoliko dok se izlivena ploča ne stvrdne, u to vrijeme saobraćaj će se odvijati preko Sustaša i niz Vodu Čuturica pored crkve sv. Nikole! Siroa ni ga!

Božo Markov Vretničić, Jelena (Anta Božova Četković) udala se 1938. godine, kumpar Marko Petro Četković

ZUBAČKA ŠAMATA

Od mjeseca Ilina do pred Matijov dan su se Zupci šamatali oko vode najviše, korudžijama našli su da im nije dosadno. Čim su slave počinjale smo se mirili od Matijov dana, Mijoj dana i Nikoljdana. Iz nama poznatih razloga.

Prijet nekoliko dana Ilija Marka Ilinoga pođe ge Pero Iva Petrova da ga pita njesto u vezi domatak, pošto Pero važi za majstora do džardina za Zupce. Pucaku jaže, vode koliko očete, kaplja po kaplja sistem, što mu je Jakob poslao iz Francuske i sve naprave i spremu što koristi, šemena, a i rodo Jozo Boža Markoa daje savjete otuda. Nemaše Roda da kosi plot pokrej puta da se Perov džardin vidi od puta.

Pero veživaše domate teljom, kolceve od debelih jasena na obje bande redoa, stiska ik ka da će nečesoa pijaica doć da ki digne tamo uzgor. Pakuje ki mogu DH-Lom u kontejner ge goć.

Ilija pita Pera nješto za domate, voda bučaše, a Pero slabo čuje oli štediti baterije na napravu u uvo pa ga staji na malo. Pošto ne ču što Ilija reče on mišljaše da ga Ilija zadjeva za domate da je Tomo Ilin bio bolji džardin majstor od njega, šeknu Pero i prepade Iliju, reče mu, što ti znaš i Tomo zajedno o džardinima, Stana i Mara su vi čoro čopo imale domate od kila a vi ka u Paljin džardin. Petar reče kakvi su ti džardini st, misleći na gnoj koji je Ilija kupio ge Petar, on mu ga daje cijeno ispod ruke, reče Pero ti mi neplati četiri vriće gnoja. Ilija stade ka da ste ga oparili, sjeti se, davao sam ti 50 eura a ti nisi imao sit-

no, što ću ti ga ja. Ilija reče da i nije nečesoi gnoj, leti ka da je od stiropra su čim hranis ovce, kobicama pa su ki brabonjci ka tape.

U toliko dođe Jana Ivova i reče nekate vragoi ve destregali ne činite tarapanu da ni se narot smije, pasaše njekizi autima i videse šamatanje, bješe ki milo, da Bog da u potok pasali. Dođe i Petrojca i rekoše ajmo u kuću da pijemo njesto, tako i bi.

Uljegoše i veliko gostoprinstvu u znamenitu kuću Vretničića razlabavi mogući nezbor.

Ilija reče Jani, molim te jedan kavanoz kisjelog mlijeka mi daj da mi smiri dživce, napua me Pero i dade mu pare u paru, jer i kuća Vukotića je poštena i nikome ne ostaje dužna pa ni riječ.

Mlijeko Vretničića je samo tako, najbolje u Zupce, bolje od Drekovića ili Nijazimovo u St. Bar, obrnete kavanoz ono stoji naiše, a ukus je neuporediv sa jaurtom sa Krita koji je na glasu u Svijetu.

Dobro da se nijesu dofatili ova dva zubečka junaka jer bi bila velika šteta u džardine Vretničića a zet Rodo bi uletio da smiri rabotu ili najavio treću rundu, Marija bi zaustila borbu da vo brat ne izbije Iliju i da ga košta ta šaka 500 evra ne bi ga ni Đoko Jankoć mogo pomoć.

Pošto su Pero i Ilija osobe koje su blage naravi i sve konflikte nastoje riješiti mirnim putem i bez agresije što je i priroda svih Zubaca.

Pouka, plati pa ne mlati, imaj sitno da vratiš kusur, pojačaj slušni aparat i pričaj razgovjetno.

ЛИСТАК

ПАСТИРСКА СЛАВА

Зупци, 24 маја 1901. — Римокатолички Спасовдан у Зупцима, то је права пастирска слава. Тек што је сунце огрануло сколна брда, која ово село луком окружавају, пастири се из кућа довикују уз пуцањ пушке, и главе пакоју ће се уру састати и гдје Сто, на граници црногорско-аустријској и Ђелија (планине) на помеђу црмничко-приморској, то су рочна мјеста, гдје се они око подна састају. На Столу, пошто он долази па худуту спичанском и шушанском, долазе такође чобани-це спичански и шушански, разумије се, сваки у свом худуту. То јутро ће сваки чобан-ца обући се у лјетно (бијело) свечано одјело. Мушки ће узети собом по једну двоцјевницу или коју другу ловачку пушку и по неколико теста фишека или по доста барута, а женске поуне скуте питомог цвијећа, којег ће помијешати са оним планинским, као што ћемо мало ниже виђети.

Ја сам знавао за ту идилску свечаност, па сам нашао за умјесно да истој придружим учашће школске младежи, те сам са ђацима учинио тај дан једну замашну ецкурсију до на врх Стола и Шентелије, одакле нам је и најљепше било погледати унаоколо, те да би узајамно учашће ђакова са пастирима дало импозантнију импресију свечаности, попут оне анђeosко-пастирске славе у Витлејему на дан Спасовог рођења.

Ми смо тачно у шест ура у јутро пошли уза Скалицу од Рибњака заједно са чобанима и њиховим стадима. Мелодије ђачкијех пјесама и оне пастирскијех давају неку чудну хармонију, која офрапираше младалачка срдашца. Како једнијем, тако и другијем опајаше се на лицу нека весела и срдачна раздраганост. Вријеме нам је било врло погодно: облак се разлестио по азурном своду, и пустио неколико бисернијех капљица, које су нас расхладиле и путовање нам олакшале. Пут је нас водио испод Црног Крша, на коме се налази фортица из турског доба, уз телеграфску жицу, која иде од Вира за Бар. То је такозв. „царски пут”, који води од Пристана и Бара за фортице: на Рибњаку, Црном Кршу, Бијеломе, Љубиму и Граду па Суторману. Кад

смо прошли Црни Крш, ми смо оставили царски пут и пошли смо у лијево уз Горњу гору и ту се с њима растали који су нас попраћали са неколико метака из пушке, на што смо им се морали по овдашњим редом истим начином одазвати, иначе била би увреда. У Горњој гори бјеху неке зубачке трнице и око њих посађено баштенског поврћа: лука, зеља и др, а имаше и зиратне земље посијане пшеницом и све ограђено у међама. Рад око међа припада специјално Кучима, који, као типе селице, долијећу овамо с јесени, а одлијећу с прољећа, па преко цијеле зиме раде по јефтину цијену поглавито међе и врло лијепи новац зараде и однесу собом кући. Пошто је овдје инокоштина у мушким радним снагама због њиховог оскуца у иностранству (Цариграду) то се за сваки тежи рад најме Кучи, којих има овамо у обилатом броју зими, дочим лјети слабо ће који остати. Ту се нам дало виђети неколико коријена питомијех крушака, ораха и мурава; ту је и извор Бешкојца. Даље смо пошли преко Никића (шушанско), гдје бјеху 2-3 зубачке трнице, али земљиште око њих не бјеше култивисано, јер је скоро купљено од Шушањана који живе у Аустријско; одатле се наставља стари Шушан, које мјесто Зупчани називају Црквина, због тога, што ту је била црква старог Шушана, која је посвећена св. Михајлу, може се распознати мјесто, гдје је била и врата, куда су јој окренута, остало је равно тлом; ту се могаху распознати по зидним остатцима и куће гдје су биле, као и њиве, које су они обрађивали, јер земљиште бјеше све на полице обрасло папрадима, зато то изову Папратица. Говоре, да и данас Шушањани долазе на ту црквину са крстима на Тројчин-дан (Руље). Корак за кораком пошли смо уз кршовито брдо Грабовник, коме и име удара на грабовину, па улицом од шумовите колијевке; ту су нас почела сријетати планинска шумска дрвећа, јасен, дивљи цер, граб, тресла итд. Кад смо изашли на колски пут онда смо обрнули право уза страну преко Доца од Пишутнице па на Пишутницу, гдје смо и ручали. Пишутница, то је вода, извор у шумовитој планини Мелтину, врло добра за пиће. То је само један точак коме вода пада у једно подуже дрвено корито, а из овога иде опет у друго корито исте величине, која са првим чини прави

утао. Било је 10 ура кад смо ту пали и обједовали. Пошто смо се сити насладили лпјепе воде са Пишутнице наставили смо пут уз Грло од Мелтина, које бијаше богато шумским дрвећем, ма нигдје букве, па на голу и без нигдје дрвета Скалу од Стола, као и цио Сто што је пуст без дрвети. Ту нам се указала на врху самараста и до пола шумовита, а од пола горе гола Сута и општоглава Шентелија. На Столу смо се дуже позабавили, јер ту нађосмо зубачке пастире, а мало доцније дођоше и спичански; а шушански бјеху већ окупили коло на Јанкића дочеке и ту пјеваху играху пуцаху из пушака, а женске засјеле у коло па плетаху вјенчеве за браве и пјеваху сједећи. Пјесма која се пјева кад се вјенчеви плету и козама на рогове међу ово је:

Денас ми је Спасов денек;
Ко ми мину покрај отоке
А но рече: да није 'рок,
Спасио га Бог,
На мој козји рог!

Ово је пјесма зубачка и шушанска; спичанска је већ мало друкчија, а ево и ње:

Данас ми је Спасов данак:
Стока моја на врх Скале
Вјенчевима на врх главе.
Спасно нас Бог,
На говедин рог!

И о вјенчевима треба рећи коју Вјенчеви су им сасвим различити; најправилнији је спичански, јер је унаоколо као вијенац оплетен, а онај шушански је прави бокет најразноврснијег цвијећа, који се насади на рогове; зубачки је сасвим нешто друго. Он, кад се објеси кози или овци о рогрве, даје изглед, као кад би дјевојчица од 10-12 год пустила косу преко чела до очи, па је ту сасјекла до слијепијех очи, а поврх ње извише чела кад би ставила један ред разнобојнијех ружа. Мјесто косе код овог вјенца је довесиље, који је у једној расцијепљеној палици поређан и строго зарубљен.

Подне нам је откуцало на врх Стола, одакле је нам лијепо било проучавати брда и равнине, косе и падине, долове и брегове, као и заливе и ртове, острва и полуострва и још неке физичке појаве као, облак, магла, роса, киша итд. Када смо одатле пошли попраћали су пас са пушкама како зубачки тако спичански пастири: ми смо им се са по једним метком одговорили и пошли ћа, а они су подуже нас метцима поздрављали.

Требало је нам изаћи још на врх Шентелије. И ми смо изашли преко њеног гребена. Са јајастог врха Шентелије отвори нам се величаствен хоризонт, који засијецаше: Арбанашке планине (Проклетије), Зетску равницу, Скадароко језеро. Црмницу са њеним мочварним пољем и кршевитим брдима, овамо поноситу Румију, седласти Лисин, клинасто Барско поље и недогледно Јадранско море; хоризонт пун одблијеска божанствене хармоније и дивоте природне! Ту се мора човек подуже задржати, да се сит нагледа оног дивног шаренила природног! Одатле смо се пустили низ страну сјеверо-источну падину њену, куда смо за тили час, газећи до по листова буково лишће, а хватајући се од дрвета за дрво, да се не би стрмоглавили, били на воду Башину, која остоји до 15 минута одокуке на Тврдочу, а налази се при старом путу, који води за Црмницу, у црмничком худуту: јер граница приморско-црмничке нахије иде од врха Шентелије њеним гребеном на Ђелију па на Маркову главу и Тврдочу, одатле хрбатом на Град на Суторману па на Ланац, коме је врх изрепкан као гребени, на Широку страну па на Грло од Мужиче, Мужичом и Кунором на Бијелу скалу. То је један вијенац планински, који изгледа као срп, коме ручица би била Шентелија са Ђелијом, а врх Бијела скала. Башина, то је једна од најбољијех вода у Суторману, којих има без броја, али су најбоље и најпознатије ове суторманске воде: Пишутница, Башина, Вода од Цера и Марков студенац. Ове двије потоње налазе се у крај старог пута, који води од Бара преко Сутормана за Вир: једна је на сјеверној (м. ст.) а друга на јужној падини Сутормана и једна и друга остоји по неколико минута од колског пута озго. (Свршиће се.)

